

Кіровоградське управління культури і туризму
обласної державної адміністрації

Кіровоградська обласна бібліотека
для дітей ім. А.П. Гайдара

відділ у справах розвитку
дитячих бібліотек і маркетингу

„Учитель, герой і поет...”

*до 90-річчя від дня народження
видатного педагога і письменника Кіровоградщини
Василя Олександровича Сухомлинського*

Інформаційно - консультативний матеріал
на допомогу працівникам бібліотек для дітей

м. Кіровоград

2008

Учитель, герой і поет
З серцем палаючим Данко
Справжній палкий гуманіст
Щастя творив до останку.
Григорій Орел

Життєвий шлях видатного педагога.

Василь Олександрович Сухомлинський дуже любив дітей, тому і став педагогом. Це справді людина з полум'яним серцем, видатний педагог сучасності. 35 років свого життя він віддав школі. Сухомлинський – заслужений вчитель України, лауреат Державної премії імені Т.Г.Шевченка. З його ім'ям пов'язані збагачення і піднесення педагогічної науки ХХ століття. Велика, самотня спадщина вченого з плином часу привертає все більше уваги.

А народився Василь Олександрович Сухомлинський 28 вересня 1918 року в селі Василівка Онуфріївського району Кіровоградської області (за тогочасним адміністративно-територіальним поділом — Василівська волость Олександрійського повіту Херсонської губернії) у незаможній селянській родині.

Батько його, Олександр Омелянович, працював по найму як тесляр і столяр у поміщицьких економіях та заможних селянських господарствах. Після встановлення радянської адміністрації в Україні був активістом колгоспного життя у селі, брав участь у керівництві кооперацією та місцевим колгоспом, виступав у пресі як сількор, завідував колгоспною хатою-лабораторією, керував трудовим навчанням учнів (з деревообробної справи) у семирічній школі.

Мати майбутнього славетного педагога, Оксана Юдівна, теж працювала в колгоспі, займалася домашнім господарством. Часто зимовими вечорами вона розповідала дітям казки, а пізніше весь час спонукала свого Василька до вчительської роботи, побачивши у нього дар і покликання до професії педагога. Разом з Олександром Омеляновичем вона виховала, крім Василя, ще трьох дітей — Івана, Сергія та Меланію, які теж стали вчителями. Через усе життя проніс Василь Олександрович любов та повагу до своєї матусі. Сухомлинський вчив і своїх учнів гарно ставитися до матерів, любити і поважати їх, написавши про це багато оповідань для дітей.

Особливий вплив на маленького Василька мав дід Сухомлинського Омелян. У діда була велика бібліотека. Помираючи, всі свої книжки він віддав Василеві. Ставши дорослим, Василь Олександрович часто згадував, як дід йому багато читав і його заохочував до читання, і ніколи не забував дідові слова: „Хто дітей любить, той добрий чоловік”.

Василь Сухомлинський навчався спочатку (1926—1933) у Василівській семирічці, де був одним із кращих учнів. Влітку 1934 року він вступив на підготовчі курси при Кременчуцькому педінституті і того ж року став студентом факультету мови та літератури цього вузу. Проте через хворобу у 1935 році змушений був перервати навчання в інституті. Сімнадцятирічним юнаком розпочав Василь свою практичну педагогічну роботу. У 1935—1938 рр. він викладав українську мову і літературу у Василівській та Зибківській семирічних школах Онуфріївського району. У 1936 році Сухомлинський продовжив навчання на заочному відділі Полтавського педагогічного інституту, де спершу здобув кваліфікацію учителя української мови і літератури неповної середньої школи, а згодом — і викладача цих же предметів середньої школи (1938). Згадуючи цей час, Василь Олександрович писав: „Мені випало щастя два роки вчитися в Полтавському педагогічному інституті... Кажу — випало щастя, бо нас, двадцятирічних юнаків та дівчат, оточувала в інституті атмосфера творчої мислі, допитливості, жадоби знань. Я з гордістю називаю Полтавський педагогічний інститут своєю альма-матер...”

З 1938 року і до початку Великої Вітчизняної війни Василь Олександрович працював в Онуфріївській середній школі учителем української словесності, а через деякий час — і завідуючим навчальною частиною школи. Війна внесла свої корективи у розмірений ритм життя: у липні 1941 року Сухомлинського було призвано до війська. Закінчивши військово-політичні курси у Москві, він одержав військове звання молодшого політрука, і з вересня 1941 року він — політрук роти у діючій армії. На фронті Василь Олександрович був двічі поранений, довго лікувався в евакогоспіталях. Тяжким було поранення в руку. Хірурги хотіли її ампутувати. Але він не дав цього зробити, усе твердив: „Ні. Я вчитель!”. І це, мабуть, врятувало його. Лікаряю довелося двічі оперувати Василя Олександровича, але руку він все-таки не ампутував. Дуже вже велика була віра Сухомлинського в життя!

Після одужання з червня 1942 року В.О.Сухомлинський працював директором середньої школи і вчителем російської мови і літератури у селищі Ува Удмуртської АРСР, а навесні 1944-го Василь Олександрович разом з дружиною Г.І. Сухомлинською виїжджає на Україну, в щойно визволений Онуфріївський район Кіровоградської області.

Упродовж чотирьох років він працював завідуючим районним відділом народної освіти і одночасно викладав у школі. Саме в цей період Василь Олександрович дебютує із статтями на педагогічні теми у районній пресі „Ударна праця” та обласній газеті „Кіровоградська правда”. У 1948 році В.О.Сухомлинського призначають, на його прохання, директором Павлиської середньої школи. Цим навчальним закладом він керував до останку життя, двадцять три роки у Павлиші стали найпліднішим періодом його науково-практичної та літературно-публіцистичної діяльності. Василь Олександрович доклав чимало зусиль, аби піднести пересічну сільську школу на рівень найкращих загальноосвітніх навчальних закладів, щоб перетворити її на справжню лабораторію передової педагогічної думки і якнайповніше узагальнити набутий досвід. І він досяг поставленої мети, насамперед завдяки власній винятковій працьовитості, постійному творчому горінню, твердій, безкомпромісній вимогливості як до себе, так і до всього педагогічного колективу.

Починаючи з 1949 року, Василь Олександрович виступає не тільки у місцевій періодиці, а й у республіканських та всесоюзних виданнях. У 1955 році він успішно захищає у Київському державному університеті кандидатську дисертацію на тему „Директор школи — керівник навчально-виховної роботи”. На найвищій щабель своєї педагогічної творчості Василь Олександрович піднявся у шістдесяті роки. Саме тоді з особливою виразністю і силою проявився його яскравий і самобутній талант педагога-дослідника й педагога-публіциста, саме у ті роки написав він найкращі книги, статті, художні твори для дітей та юнацтва. До найголовніших, найгрунтовніших творів В.О.Сухомлинського, опублікованих починаючи із 1960 року, належать: „Духовний світ школяра”, „Праця і моральне виховання”, „Моральний ідеал молодого покоління”, „Сто порад учителеві”, „Листи до сина”, „Батьківська педагогіка”, „Проблеми виховання всебічно розвиненої

особистості” і особливо — „Павлівська середня школа” та „Серце віддаю дітям”. Остання праця була удостоєна першої премії Педагогічного товариства УРСР (1973) і Державної премії УРСР (1974). Але не все було так гладко у творчій біографії педагога. Цікавий і маловідомий факт, що ця широко знана й найбільш популярна книга В.Сухомлинського „Серце віддаю дітям”, яка вийшла 25 мовами і витримала майже 50 видань, вперше побачила світ у 1968 році в Німеччині. У себе вдома Сухомлинський не міг її опублікувати – рукопис кочував з одного видавництва в інше і отримував негативні рецензії. Зокрема, зверталася увага на те, що автор однобічно (в основному на матеріалі природи) вирішує питання морального і естетичного виховання школярів 1-4 класів, що у рукопису ніде не згадується слово „партія”, що дітям потрібно більш чітко розповідати, про поняття класової боротьби і що собою являє сучасний імперіалізм тощо. Після того, як книга з’явилася у Німеччині і одразу ж стала популярною, Василя Олександровича викликали у партійні органи і він отримав партійну догану, бо вихід книги першодруком за кордоном був категорично заборонений у ті часи. Вітчизняним видавцям було наказано у короткий термін видати книгу в Україні, і в 1969 році „Серце віддаю дітям” з’являється у видавництві „Радянська школа”.

На високу оцінку заслуговують і праці В.О.Сухомлинського, які вийшли окремими виданнями вже після смерті талановитого педагога: „Народження громадянина”, „Методика виховання колективу”, „Розмова з молодим директором школи”, „Як виховати справжню людину”. Віддаючи багато енергії вчительській роботі, створюючи фундаментальні педагогічні твори, В.О.Сухомлинський водночас виступав і як активний громадський діяч, систематично проводив культурно-освітню роботу серед населення Павлиша, брав активну участь у численних науково-педагогічних конференціях, симпозіумах, сесіях, нарадах, семінарах. Не обійшло його й офіційне визнання: у 1968 році йому присвоїли звання Героя соціалістичної праці, того ж року він був обраний членом-кореспондентом АПН СРСР.

Попереду було багато планів, але 2 вересня 1970 року серце Василя Олександровича Сухомлинського перестало битися. Йому судилося народитися і померти у вересні, і це символічно. Бо вересень – це початок нового навчального року.

На гранітному обеліску в Павлиші викарбовано дві дати: 28.09.1918 – 02.09.1970. На початку кожного навчального року сьогоднішні учні та вчителі Павлиської школи постійно відвідують могилу видатного педагога-земляка.

Втім, фізична смерть не поклала край життю його творчих надбань. І сьогодні широко використовується безцінна спадщина В.О.Сухомлинського, адже дбати про щастя інших було лейтмотивом усього його життя.

„Дорогі мої! Я буду жити і працювати заради вас, доки в моїх грудях б’ється серце. Ніякі високі звання ані титули не зіпсують мене. Я залишуся таким, як був досі. Найвище звання на світі – бути Людиною. Бути Людиною і дбати про щастя інших”.

Після смерті видатного педагога і мислителя при Павлиській школі відкрили музей В.О.Сухомлинського, який у 1973 році набув статусу державного педагогічно-меморіального. Сьогодні у його фондах майже 18,5 тис. одиниць зберігання. Серед них – особисті речі родини Сухомлинських, рукописи, сімейна бібліотека, творчі роботи учнів школи.

Зберігається у музеї й частина особистої бібліотеки В.О.Сухомлинського (не всі 19 тисяч, а близько 7 тисяч томів), якою педагог дозволяв користуватися не лише своїм колегам, а й вихованцям.

Все найцінніше, створене В.О.Сухомлинським, не тільки назавжди увійшло до скарбниці вітчизняної педагогіки та національної духовної культури, а й знайшло своє поширення у різних країнах світу. Книги Василя Олександровича, окремі твори, статті були опубліковані в Росії, Болгарії, Угорщині, Польщі, Чехословаччині, Німеччині, Японії, Китаї. Ідеї Сухомлинського викликали інтерес і набули певного розповсюдження у педагогів далекої Австралії та Сполучених Штатів Америки. Творчість Василя Олександровича користується особливою популярністю у Китаї. Тут видано практично всі праці й багато статей педагога по кілька разів великим тиражем. Можна сказати без перебільшення, що В.О.Сухомлинський набув ваги найпопулярнішого педагога Китаю. „Перебуваючи у цій країні, я не зустріла жодного педагога, вчителя, викладача, для якого ім'я Василя Олександровича було б невідомим”, - пише Ольга Сухомлинська, доктор педагогічних наук, академік АПН України, дочка видатного педагога.

Кількість читачів, прихильників, дослідників та продовжувачів справи Василя Олександровича щороку зростає. І свідчення цього – створення у 1990 році Української асоціації Василя Сухомлинського, яка об'єднала викладачів, науковців, учительство, студентство. Починаючи з 1993 року, Асоціація при підтримці Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук проводить Всеукраїнські педагогічні читання під загальною назвою „В.О.Сухомлинський і сучасність” у різних регіонах України. На проведення цих заходів відгукнулося не лише українське вчительство, а й педагоги різних країн – Росії, Греції, Німеччини, Японії, Китаю, Польщі, Болгарії тощо. У вересні – жовтні 1993 року була проведена перша Міжнародна конференція послідовників та дослідників педагогічних ідей В.Сухомлинського

1998 рік – рік відзначення 80-річного ювілею видатного педагога - Міжнародна організація з питань освіти, науки і культури ЮНЕСКО оголосила роком Сухомлинського.

До 85-річчя В.О.Сухомлинського Національним банком України була випущена монета загальним тиражем 30000 штук,

яка продовжила серію „Видатні особистості України” і знаходиться в обігу з 30 вересня 2003 року. Автори: ескізів - Лариса Корень, моделей - Святослав Іваненко, Володимир Дем'яненко.

На аверсі монети зображено горизонтальну композицію, основою якої є книги - праці Сухомлинського та діти, які відпочивають та займаються суспільно-корисною працею, угорі - малий Державний Герб України (ліворуч), напис УКРАЇНА та логотип Монетного двору Національного банку України, у нижній частині монетного поля - рік карбування монети 2003 та позначення номіналу 2 ГРИВНІ. На реверсі монети зображено портрет Василя Сухомлинського, ліворуч вертикально розміщено ручку з пером та роки життя 1918-1970, праворуч півколом напис В.О.СУХОМЛИНСЬКИЙ.

В рамках заходів з нагоди відзначення 90-ї річниці від дня народження В.О.Сухомлинського 29 вересня 2008 року в Києві відкрито пам'ятник видатному українському педагогові. Скульптуру встановлено в Державній науково-педагогічній бібліотеці імені В.О.Сухомлинського. Автор пам'ятника Д. Дідур зобразив В. Сухомлинського молодим. За його задумом, В.Сухомлинський ніколи не старів духом. До того ж саме в молоді роки до педагога прийшли популярність і визнання... Виготовлення і встановлення скульптури стало можливим завдяки фінансовій підтримці Фонду Конфуція (Китай) при Луганському національному педагогічному університеті ім. Т. Шевченка.

25-26 вересня 2008 року Кіровоградщина зустрічала учасників III Міжнародних і XV Всеукраїнських педагогічних читань „Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: ідеї, пошуки, перспективи”.

Формування творчої особистості юного читача засобами бібліотеки на основі популяризації творів для дітей Василя Сухомлинського.

Василь Олександрович Сухомлинський – багатогранна особистість. Ми знаємо його не тільки як видатного педагога, вченого, а й як дитячого письменника.

Для дітей він написав понад 1500 художніх мініатюр – казок, оповідань, легенд, притч, новел. Герої Сухомлинського - павучок та мурашка на землі, журавлиний ключ у небі, лелеки, горобчики, берізка, калюжа, маленьке кошеня і звичайнісінькі діти, їхні батьки, бабусі, дідусі. Здавалося б все таке рідне і до болю знайоме, але іноді ми у своїй повсякденності не помічаємо цих речей, не приділяємо достатньо уваги близьким людям. Тонкий же спостерігач, Василь Олександрович зупиняє увагу дитини на повсякденних, майже непомітних явищах і подіях. Він впевнений, що коли не сформувані самостійності мислення, не виховати любові до бабусі й дідуся, до матері й батька, до рідної природи, речей, що оточують дитину, - то яка мова може йти про любов до Батьківщини, патріотизм і громадянськість.

Деякі казочки й оповідання написані з гумором, жартом, яким відзначався і характер самого Василя Олександровича. Звернені вони до зовсім юних читачів, але діапазон їх застосування дуже широкий.

З його творами діти знайомляться ще в дитсадку, а потім в молодших класах навчальної школи. Це оповідання „Пташина комора”, „Три ледарі”, „Чому плаче синичка...”, „Камінь і струмок” та багато інших, які популяризують такі важливі душевні якості людини, як привітність, чуйність, доброзичливість, скромність, щирість, прагнення завжди йти вперед до нового та наполегливою працею досягати своєї мети. Усю свою любов і доброту цей мудрий, надзвичайно ерудований педагог віддав дітям. Настільною книгою багатьох вчителів, вихователів стала книга „Серце віддаю дітям”, а для нас, як для бібліотечних працівників, крім літературної спадщини, надзвичайно важливими є вислови мудрого вчителя В.Сухомлинського про значення книги та читання в житті дитини.

„Читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ” ;
„Якщо з дитинства у дитини не виховувати любові до книжки,

якщо читання не стало її духовною потребою на все життя, - в роки отрочтва душа підлітка буде порожньою”;

„Щоб підготувати людину духовно до самотійного життя треба ввести її в світ книжки”;

„Читання як джерело духовного збагачення не зводиться до вміння читати; з цього вміння воно тільки починається”, - так писав Василь Сухомлинський, і ці мудрі вислови можна ще продовжувати.

Слід звернути увагу на те, наскільки актуально все, про що говорив і писав наш видатний земляк, на сьогоднішній день. Адже і сьогодні ми говоримо про виховну роль книги у житті людини, зокрема, дитини. Намагаємось залучити юних користувачів бібліотек до систематичного, вдумливого читання; привчити їх самотійно працювати з книгою. На це спрямована спільна робота бібліотеки, школи, батьків, зацікавленої громадськості. Недаремно у 2008 році традиційний Всеукраїнський тиждень дитячої книги проходив як Всеукраїнський тиждень дитячого читання. Четвертий рік на Всеукраїнському рівні організовується такий великомасштабний конкурс, як „Найкращий читач України”, який проводять Громадська організація „Форум видавців”, Національна бібліотека України для дітей та обласні, районні, міські, сільські і шкільні бібліотеки нашої держави. І дуже приємно відзначити, що у нас, в Кіровоградській області, з року в рік його популярність зростає, про це свідчать висока активність та рівень підготовки учасників, який вони демонструють на обласному етапі. Так, у 2008 році у конкурсі „Найкращий читач України - 2008” взяло участь понад 4,5 тис. читачів – дітей, учнів 6-7 класів, що майже у двічі більше, ніж у 2007 році (2,5 тис.).

Всім, кому доводилося працювати з дітьми, добре відомо, як багато треба знати і вміти бібліотекарю, щоб пробудити у дітей живий інтерес до книги, не погасити ті крихітні вогники захоплення в дитячих очах, що спалахують під час першої подорожі до бібліотеки. Приоритетним завданням сучасної дитячої бібліотеки є духовний розвиток дитини, задоволення її інформаційних потреб, допомога у реалізації її творчого потенціалу, розвиток самотійної пізнавальної діяльності.

Наявність у юних читачів інтересу до читання, до книжки як джерела знань дає можливість удосконалити навички читання, усвідомлено сприймати прочитане, орієнтуватися у художній,

науково-пізнавальній та довідковій літературі. І саме ми, бібліотечні фахівці, можемо допомогти у цьому дітям. Кожен бібліотекар, який любить дітей, прагне зробити перебування своїх користувачів у книжковому храмі цікавим і насиченим. Все це спонукає шукати дієві форми роботи з дітьми. Однією з таких форм є гра, яка розвиває інтелектуальну, духовну та емоційну сферу дитини.

„Гра – це світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається живильний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, яка запалює вогонь допитливості й цікавості”, - говорив В.Сухомлинський.

У руках бібліотекаря, гра стає інструментом розвитку читацького інтересу, прагнення в потребі дізнаватися більше нового та цікавого з книг, дозволяє більш повно враховувати вікові особливості дітей й підлітків, розвиває ініціативу й самодіяльність, створює атмосферу свободи, концентрує увагу.

Засобами гри діти прилучаються до книги, глибше з нею знайомляться, вчаться співпереживати разом з літературними і казковими героями, впізнають моральні цінності, набувають певного етичного досвіду, розвивають ерудицію. Читачі різних вікових категорій активно включаються в ігрову діяльність, коли приходять до бібліотеки. Тому сюжетно - рольові, дидактичні, пізнавальні, розвиваючі та розважальні ігри часто використовуються при проведенні бібліотечно-бібліографічних уроків, різноманітних масових заходів, а також як самостійні форми роботи по закріпленню прочитаного матеріалу.

У своїй бібліотеці для зовсім юних читачів ми практикуємо проведення голосних читань оповідань, казок за певною темою або творів окремого автора.

Неодноразово ми зверталися і до творчості Василя Олександровича Сухомлинського. Прочитавши декілька оповідань та казок автора, ми пропонуємо дітям пограти в гру „Розумний квадрат”. Ця гра сприяє закріпленню прочитаного, розвиває інтелектуальні здібності дітей, кмітливість, уважність, вміння швидко орієнтуватися у поданому завданні. Необхідно прочитати речення, і якщо воно неправдиве, знайти і закреслити відповідний квадрат, а потім із не закреслених квадратів скласти і прочитати зашифрований вислів. Гра може проводитися колективно або індивідуально.

У першому випадку читачам демонструється макет або плакат,

на якому намальовано „Розумний квадрат” із зашифрованим висловом, і вони разом дають відповіді на запитання. У другому варіанті кожен читач отримує зашифрований вислів, який він має розшифрувати, на окремому аркуші. Переможцем стає той, хто зробить це якнайшвидше.

	А	Б	В	Г
1	ЧИТ	АЧ	АН	НЯ
2	КОМ	-	ОСЬ	ЦЕ
3	ВІКО	КР	НЦЕ	УГ
4	У	СВ	ВЧА	ІТ

- А.1 Перед дощем на квітках жовтої акації багато бджіл. (Так)
 А.2 Павучок-Повзунець та Мурашка живуть на ставку. (Ні - тільки Павучок-Повзунець).
 А.3 Осінь – це старша дочка Діда Мороза. (Так).
 А.4 Бояться осені пташки. (Так).
 Б.1 Молодшу дочку Діда Мороза звати Зима. (Ні. Весна).
 Б.2 Дідусь розповідав Петрикові про себе. (Так).
 Б.3 Лелеки не відлітають на зиму у теплі краї. (Ні).
 Б.4 Бабуся каже: „Де живе лелека - там щастя живе”. (Так).
 В.1 Лелеки живуть парами. (Так).
 В.2 Марія Миколаївна не дозволила Зіні залишити у класі кошеня. (Ні).
 В.3 Дівчинка почервоніла, засоромилась. (Так).
 В.4 Влітку Сашко щодня приходив до бабусі. (Ні. Взимку по льоду).
 Г.1 Бабуся сиділа біля вікна і ждала онука. (Так).
 Г.2 Бабуся дочекалася онука ввечері. (Так).
 Г.3 Хлопчик допоміг сліпому дідусеві. (Ні).
 Г.4 Хлопчикові стало дуже жаль дідуся. (Так).

Речення до гри „Розумний квадрат” були підготовлені після читання таких художніх мініатюр В.О.Сухомлинського, як „Акація підказала”, „Павучок-Повзунець і мурашка”, „Як починається осінь”,

„А де ж подівся той хлопчик?“, „Лелеки прилетіли“, „Кошеня за пазухою“, „Важлива звістка“ та „Розгубився“.

Після розшифрування „Розумного квадрату“ читаємо вислів „Читання – це віконце у світ...“. Таке визначення дав цьому процесу письменник, педагог-гуманіст В.О.Сухомлинський, уточнивши, що воно „...найважливіший інструмент навчання“. А щоб стати таким, „має бути вільним, швидким – лише тоді цей інструмент буде готовий до дії“ (Сухомлинський В.О. Твори .- К.,1977.- Т.3 .-С.114).

Вагомим засобом розвитку творчих здібностей, народження думки, образного мислення, тобто умовою повноцінного інтелектуального розвитку дітей, Василь Олександрович Сухомлинський вважав дитячу літературну творчість. Він вірив у талановитість кожної дитини. Ця віра стала фундаментом його положення про те, що всі діти можуть складати оповідання, вірші, казки, якщо їх цього вчити. З огляду на це, педагог активно залучав до творчої діяльності всіх учнів без винятку. Особливе місце відводилося складанню казок. Сухомлинський вважав, що без казки неможливо уявити дитинство. Він писав: „казка – це активна естетична творчість, що захоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю“ (Сухомлинський В.О. Вибрані твори у 5 т.- К.: Рад. школа, 1977. - Т.3. - С.184).

Процес складання казок завершувався Святом казки, яке проходилося наприкінці навчального року. Класні кімнати вчителі й учні переобладнували на кімнату казки, де встановлювали ілюстрації до казок. На свято запрошувалися батьки, учні інших класів. Кожен учень напам'ять читав свою казку перед гостями. Наявність великої кількості найрізноманітніших казкових атрибутів для сюжетно-рольових ігор також давала змогу дітям перетворювати гру у творчість.

„Малюки стають казковими героями, а ляльки в їхніх руках допомагають краще передати думки і почуття. І ось діти вже живуть у світі казки. Вони не просто повторюють слова дійових осіб, а творять, вносячи в казку гру своєї уяви“, - писав В.Сухомлинський (Сухомлинський В.О. Вибрані твори у 5 т.- К.: Рад. школа, 1977. - Т.3. - С.179).

Ці ідеї Василя Олександровича Сухомлинського знайшли активне відображення і в бібліотечній діяльності. В багатьох бібліотеках для дітей оформлені кімнати Казок, працюють лялькові

театри, гуртки, літературно-ігрові та поетичні студії, клуби за інтересами юних користувачів.

В нашій, Кіровоградській обласній бібліотеці для дітей ім.А.П.Гайдара, працюючи з дітьми ми також дотримуємося принципу: книга плюс дитяча творчість, адже лише при безпосередній участі дитини в тому чи іншому заході розкриваються її індивідуальність і творчі задатки.

Цьому сприяє проведення таких комплексних заходів, як Всеукраїнські тижні: дитячої книги, „Музика – для дітей та юнацтва”, „Театр – дітям та юнацтву”, Фестиваль національних культур, День юного художника, День юного музиканта, День казки, а також заняття в бібліотечних клубах „Чарівна нотка”, „Ситуація” та літературно-ігровій студії „Дивосвіт книги”.

Декілька слів хочеться сказати про роботу літературно-ігрової студії „Дивосвіт книги”, яка вже не перший рік діє в бібліотеці. Її робота спрямована на формування у дітей первинного уявлення про літературні жанри та напрямки, відчуття краси поетичного чи прозового твору; на поглиблене вивчення художньої літератури, мистецтва, фольклору; на стимулювання власної творчості дитини з використанням лялькового театру.

Саме ця форма роботи добре зарекомендувала себе в бібліотеці як засіб, який пробуджує фантазію і творчу активність читачів-дітей. Усі лялькові вистави проводяться за попередньо розробленими сценаріями, переважно, за мотивами казок. У сценарії закладаються різноманітні засоби активізації аудиторії: загадки з хоровими відповідями, вікторини, фізкультпаузи, пісні, танці, ігри. Часто дітей у гру вводять герої, задаючи питання, що допомагає маленьким читачам швидко залучитися до дійства.

Такі заняття — прекрасна можливість „оживити книгу”, викликати у дітей безпосередню емоційну реакцію (радість, співчуття) і, безперечно, бажання прочитати оповідання або казку автора, а ще вони сприяють розширенню кругозору дітей; роблять більш наочними і змістовними зустрічі бібліотекарів з юними читачами на екологічну, етичну, народознавчу тематику.

Постановка невеличких вистав за мотивами казок і оповідань Василя Олександровича Сухомлинського юними учасниками літературно-ігрової студії „Дивосвіт книги” не тільки допомагає їм ближче познайомитися з творчістю знаного педагога і письменника, а

й краще зрозуміти і розповісти своїм одноліткам про неповторну красу природи, магічну силу доброти і чуйності у взаєминах між людьми, пробуджує у дітей бажання захистити слабшого, допомогти старшим. Читання та інсценізація творів автора викликає у дітей певні почуття, роздуми про життя, спонукає до проби себе як творця (художника, поета, актора), сприяє реалізації і розвитку творчого потенціалу особистості.

Усі вищезазначені форми роботи щодо популяризації творчості Василя Сухомлинського: голосні читання казок і оповідань, гру „Розумний квадрат”, лялькову виставу можна об’єднати в один комплекс заходів під назвою „Свято казки”, „День казки” або „День доброти” у бібліотеці. Гаслом для проведення Свята або Дня казки можна взяти вислів мудрого вчителя: „Казка – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови” або „Казка – це дитяча творчість... Без казки не можливо уявити дитинство”.

До програми цих заходів рекомендуємо включити виставку дитячих малюнків за творами В.О.Сухомлинського або ж літературний конкурс серед юних читачів бібліотеки „Напиши свою казку”.

Радимо також оформити книжкові виставки та провести огляди представленої на них літератури. Наприклад, за такими темами: „Криниця людської мудрості В.О.Сухомлинського”, „Його вічний слід на землі”, „Подорож до світу казок Василя Сухомлинського”, „Чи легко приносити радість іншим?”, „Людина починається з добра...”.

На сьогодні тема моральності дуже актуальна серед підростаючого покоління. Останнім часом ми зустрічаємось із жахливими випадками проявів дитячої жорстокості. Тому виховувати такі почуття як чуйність, людяність, доброта, дружба, любов та поважне ставлення до батьків і рідних, відповідальне відношення до своїх обов’язків потрібно розпочинати у ранньому дитинстві. Саме художні твори В.Сухомлинського „Чому мама тепер плаче?”, „Сиві волосинки”, „Моя мама пахне хлібом”, „Сьома дочка”, „Бабусин борщ”, „Найгарніша мама”, „Горбатенька дівчинка”, „Образливе слово”, „Горобчик і вогонь”, „Красиві слова і красиве діло”, „Гвинтик”, „Який слід повинна залишити людина на землі?” та багато інших допоможуть проведенню у бібліотеці вищезгаданого Дня доброти, а також Свята матері, уроків ввічливості і чуйності, етичних бесід.

Сприяти формуванню повноцінного духовного світу дітей, навчити наших юних читачів мислити і самостійно приймати рішення у різних життєвих ситуаціях – у цьому полягає особливість проведення різноманітних форм бібліотечних заходів.

Поговорити з підлітками про таке почуття, як кохання, допоможе проведення у бібліотеках літературного вечора „Кохання – найсуворіший екзамен людяності”. Так писав Василь Олександрович у своєму листі до сина. Він із хвилюванням розповідав дітям казку, яку почув від своєї столітньої бабусі Марії, про те, що таке любов. В його душі вона на все життя залишила помітний слід. Під час проведення вечора можна згадати цю розповідь Сухомлинського, а також цікаві історії про кохання як літературних героїв, так і відомих людей, наприклад, історії кохання Оноре де Бальзака до Евеліни, Фредерика Шопена до Жорж Санд, Сергія Єсеніна до Айседори Дункан, Лесі Українки до Сергія Мержинського. Вечір можна скрасити читанням віршів про кохання, а також музичними паузами. Пісні сучасних українських виконавців: Ані Лорак, Ірини Білик наблизять юних учасників вечора до реальності теми, яка обговорюється. До проведення вечора у бібліотеці можна оформити виставку літератури „Кохання – найважливіший екзамен людяності”.

Серце В.О.Сухомлинського несло добро і радість всім дітям, з якими він спілкувався. Тому і сьогодні ми знаходимо в його працях відповіді на найбільш хвилюючі питання, які ставить перед ними життя.

У Сухомлинського є надзвичайно ліричне і хвилююче оповідання „Усмішка”. Коли ми проводили у бібліотеці голосні читання, діти читали це оповідання з великим хвилюванням, ніби ці події трапились саме з ними. Як тонкий психолог, автор передає чудовий настрій маленької дівчинки, що посміхається всьому: і зеленим лукам, і жовтим кульбабкам, і бджолам, і жайворонку. Їй хотілось, „аби цілий світ бачив її усмішку”. Але зустріч з похмурим дідом налякала дівчинку. І тільки старенька бабуся, яка щиро усміхнулася дівчинці, знову підняла їй настрій. І „цілий світ навколо дівчинки знову ожив, заграв, заспівав, переливаючись усякими барвами” (Сухомлинський В.О. Усмішка // Сухомлинський В.О. Вогнегривий коник: Казки. Притчі. Оповідання .- К.: Вікар, 2007 .- С.178-179). Це оповідання закликає нас, дорослих, побачити неповторний, захоплюючий світ навколо очима дітей і побачити у наших дітях майбутнє усього народу.

Тому, орієнтуючись на вивчення і врахування інтересів сучасної дитини, бібліотека вибудовує систему заходів, що не тільки допомагає нашим юним читачам поглиблювати свої знання, знайомитися з літературою, цікаво проводити своє дозвілля, формувати їх естетичні смаки та розвивати творчі обдарування, а й вчитися спілкуватися і посміхатися один одному доброю усмішкою. І в цьому нам, як найкраще, допомагає літературна та педагогічна спадщина справжнього вчителя, письменника і людини з великої літери – Василя Олександровича Сухомлинського.

Список використаної літератури:

1. Вислови мудрого вчителя В.Сухомлинського: Про значення книги у житті дитини // Шкільна бібліотека .- 2008 .- №2 .- С.12-14.
2. Вислови мудрого вчителя: Про моральне виховання // Позакласний час.- 2008 .- №8 .- С.30-31.
3. Михальчук Н. Учитель добра і краси // Розкажіть онуку .- 2008 .- №8 .- С.132-135.
4. Ободовська В. Кохання – найважливіший екзамен людяності // Позакласний час .- 2008 .- №8 .- С.25-26.
5. Одвічна проблема: батьки і діти: Із скарбниці видатного педагога // Позакласний час .- 2008 .- №8 .- С.27-29.
6. Пашкова А. Педагог не в своїй вітчизні // Хрещатик .-2008 .-1 жовтня.
7. Савченко О. Товариство послідовників ідей Василя Сухомлинського // Початкова школа .- 1998 .- №9 .- С.1-4.
8. Семиволос П. Школа, загублена у завтрашньому дні // Шкільна бібліотека .- 2008 .- №1 .- С.8-9.
9. Сухомлинська О. Василь Сухомлинський у зарубіжжі // Початкова школа .- 1998 .- №9 .- С.5-10.
10. Сухомлинська О. Свіжий вітер казки // Початкова школа .- 1990 .- №9 .- С.65-66.
11. Сухомлинський В.О. Вогнегривий коник: Казки. Притчі. Оповідання. / Упоряд. і передм. О.В.Сухомлинської .- К.: Вікар, 2007 .- 200 с.: іл. .- (Скарби української літератури).
12. Сухомлинський В.О. Вибрані твори у 5 т.- К.: Рад. школа, 1977. - Т.3 .- С.114, 179, 184.
13. Шаров І. Сухомлинський Василь Олександрович / І.Шаров // 100 видатних імен України .- К., 1999 .- С. 393-396.
14. При підготовці даного матеріалу були також використані ресурси мережі Інтернет та досвід роботи Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П.Гайдара.

**Укладач матеріалу
та комп'ютерна верстка**

О. Ліней,
заступник директора
з наукової роботи

Відповідальна за випуск

Т. Манжула,
директор
обласної бібліотеки для дітей
ім. А.П.Гайдара